

ГОДИНА IX.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 29.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЏИЋ.

Изази свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. — Претплата се шаље администрацији „Позоришта“, у матичином стану, у Новоме Саду.

ПОВЕСНИЦА О ДРАМИ УОПШТЕ.*)

Међу источним народима, који су богати у епској и лирској песми, само су *Инђани* створили драму, која се и у Јевропи на ум узела, како беше завладала санкритска наука. Понајвише им је позната глума „Сакунтала“ (прстен верности) од Калидаса.

Грци, као творци и у свима другим вештинама, и драму су класички усавршили. Њихове су трагедије и комедије и дан-данас у својој врсти недомашиве, као и њихова епопеја и лирика. Дrame су им постале од *народних ђонисијских* (дионисијских) светковина, где први пут по двоје њих говораху у славу богу Ђонисију. Од тих светковина остаде грчкој драми и *збор* (кор), који певаше у одморима радње. Тај се збор не употребљава у новијим драмама; само је Шилер огледао, да га употреби у својој „Месинској невести“. За грчку се драму иште мален број особа, што раде, и сасма проста радња; за трагедију обично каква проста прича. Комедији бијаше тада много шири круг него сада, јер се у њој причаше не само о друштвеном него и о политичком животу, па сатира не зазираше ни од људи ни од достојанства. Грчка драма најбоље цветаше у петом веку пре Хр., кад *Иктан* подиже Партенон, *Фидија* створи олимпског Зевса и т. д., кад Грци дивно пренуше духом, закликнуше трагичке певаније *Јесхилове*, *Софоклове* и *Јеврипидове* у Ђонисијевом глумишту, на јужном обронку Акропоља, а неумрле досетке *Аристофанове* шибаху у комедијама Атинце, који се почеше одрођивати.

Римљани, који се у свакој вештини угле-

даху на Грке, особито у драми, далеко заосташе иза свога угледа. Само комедије Терентијеве и Плаутове, који се не угледаху на Аристофанову него на доцније грчке комедије, показују ту врсту вештине у римској књижевности. Виша се трагедија не слагаше са трезном ђуди римског народа.

Међу новијим народима највише се труђаху Французи, да у драми достигну старинску (антик) врлину. Њихови се класици: *Расин*, *Корнел*, *Волтер* у 17. и 18. веку изучаваху по старим угледима, бирајући стару грађу за своје трагедије, па тежећи да чак и старински облик пренесу на новију драму. Они по Аристотеловој појетици доказиваху, премда погрешно, да у драми ваља да су три јединства радње, времена и места, па тим без невоље утискиваху језгру драмске вештине у тесну људску старинског облика. Дуго време владаху француске трагедије и Молијерове комедије на новијим глумионицама, особито у Немачкој, где су оне вредиле као угледи.

Пре Француза, а самостално од старих, развише своју драму *Енглези* и *Шпанолци*. Њихова је драма названа *романтичком* насупрот *старо-класичкој*. Она је по облику слободнија, а по ствари многостручнија. Она допушта, да јој се призори (сцене) чешће мењају, да јој је већи број особа, да се особе боље карактеришу и да су шала и збиља помешане. Енглеска је драма свој вршак стигла са *Виљелом Шекспиром* (1564—1616.), који је назван „ђенијем британског острва.“ Он у својим умотворима велича доба владања краљице Јелисавете

*) И овај је саставак извађен из дела „Повесничка вештина (уметност)“ и т. д. од дра Стевана Павловића. Овде је реч само о драмској повесници у несловенских народа, а о истој повесници у словенских народа, реч је у тој књизи онде, где је као у додатку за себе описана општа књижевност словенска. У.

и краља Јакова I. на измаку 16. а у почетку 17. века. Премда није узимао свога градива само из домаћих прича него и из старих догађаја, и из талијанске књижевности, али је за то ипак задржао својима умотворима посве народан карактер и по духу и по облику. По-

што око 1648. буде он готово заборављен у Енглеца, поче му се народ од почетка 18. века опет дивити, а у Немачкој његови драмски полови потискоше француске угледе, како се Лесинг и Хердер њих латише.

(Наставиће се.)

ДИСТИЊИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Ђурађ Бранковић. Драма у 5 чинова, од К. Оберњика, превео и за српску позорницу прерадио Јован Ђорђевић. — Госп. Т. Јовановић, редитељ краљевског српског народног позоришта у Београду, последњи пут као гост у насловној улози.)

За опроштајну улогу своју изабрао је цењени наш гост Тоша Јовановић седега деспота Ђурђа те њиме завршио своје кратко, али најлепшим успехом крунисано гостовање код нас. И завршио га је исто онако дично, као што га је започео и продужио био. Па ипак не можемо а да специјалној својој примедби одушке не дамо, да не изречемо пресуду, која нам лако може бити осуда, ако не будемо доста јасно обележили становиште своје. Наше је мњење и уверење, да је *продужење* гостовања Јовановићевог куд и камо претежније од *почетка* и *завршетка*. Доста је то поодавна — Тоша је Јовановић био члан земаљског позоришта у Загребу — како смо се уверили, да је дистинговирани глумац тај јединствен конверзациони љубавник и бонвиван. Таква сретна смеша ноншалантнога и финога салонског кретања, импозантне, симпатичне појаве и ексквизитних манира није нам истину рекавши ни у једног српског глумца досад тако пријатно у очи упала, као баш у Тоше Јовановића. Па ето зато нам је продужење Јовановићевог гостовања било да рекнемо само интересантније него почетак и завршетак, јер смо у продужењу томе видели Тошу Јовановића као — специјалитет. У натпису оном на свили свежега венца, што су га пријатељи уметникови и поштовачи му иза трећег чина у „Ђурђу Бранковићу“ за успомену дали, крупнији бисмо слови, да је од нас зависило, дали били сложити продужење-Гајетана у „Маркизу Вилмерском“, него што је сложен био почетак-Шајлок и завршетак-Ђурађ Бранковић, шат бисмо тиме милога госта најљивим учинили били на то, да се нарочито и опет нарочито наслађавамо његовим створима врсте Гајетанове те да би другом приликом, ако опет узмора бити само пропорција 2:1, већи део одношаја био на страни те врсте.

Само ће зао језик моћи рећи, да смо специјалном примедбом својом хтели и најмање окрњити цене „Ђурђу Бранковићу“ онаквом, како га је Тоша Јовановић интерпретирао. Та били смо и ми међу онима, којима је Јовановићев деспот шиљући два своја сокола од себе и благосилајући их измамио дивљење и наклон до земљице црне. Толико истине, њежности и осећаја ретко кад дође на даске. Па кад томе деспоту дође до ушију тужни глас слепога мезимца, глас нејакога Стевана, е, ту већ ијоле брижан гледалац мораде застрепити, да ће честитога уметника задесити зла коб Мађара Гавре Егрешије. Баш то, што јединствени онај конверзациони љубавник знаде тако силно и потрести, најбоља је „лекарска сведожба“, да по жилама Тоше Јовановића тече чиста крв уметничка првога квалитета.

Госта су својски потпомагали Димитријевић (Гргур), Т. Лукићка (Стеван) и Лукић (Мура). Као Мара нам је, и крај више од десетине година, Милка Гргурова и сувише у лепој успомени а да бисмо Марији Рајковићи могли кроз прсте прогледати стереотипни њен идијом говора и осетну оскудицу жара и осећаја, невешто претрпану звучном декламацијом.

Г.

(Недељни ред позоришних представа.) У уторак 13. марта *први пут*: „Фуршамболови“. Позоришна игра у 5 чинова, написао Емил Ожје, превео Бранко Мушички. — У четвртак 15. марта: „Дон Цезар од Базана“. Позоришна игра у 5 чинова, написао Диманоар, превео Н. — Г. Милош Цветић, редитељ краљевског народног позоришта у Београду као гост први пут. — У суботу 17. марта: „Гренгоар“. Позоришна игра у 1. радњи од Т. Банвиља, превео Јован Ђорђевић. — За тим: „Шоља теја“. Шалива игра у 1 радњи, с немачког превео Г. Гершић. — Г. Милош Цветић, редитељ краљевског српског позоришта у Београду као гост по други и претпоследњи пут. — У недељу 18. марта: „Сеоска дола“. Позоришна игра с певањем у 3 чина, написао Е. Тот, превео и за српску позорницу удесио С. Дескашев, музика од Д. Јенка. — Госпођа М. Це-

тићка, члан краљевског српског народног позоришта у Београду као гост у улози Јелке Чизмићеве.

П О З О Р И Ш Т Е.

* (Народно позориште у Београду.) „Пут око земље за осамдесет дана“ — корисница редовних чланова краљ. срп. народног позоришта.

У суботу 25. фебруара давана је корисница свима редовним члановима (осим редитеља) нашег народног позоришта. Чланови су изабрали за корисницу Жил Вернов комад „Пут око земље за осамдесет дана“, с тога, што је то омиљен комад, а друго, што се већ одавно није давао.

У великих цивилизованих народа, где се далеко више цени уметност и вештина, тамо је лако вештаку и уметнику ширити крила свога Ђенија. Тамо је уметник материјално осигуран, те рахат може да се усаврши. Код нас је то много теже. Вештак је награђен једва толико, да или мора бегати у свет, или са свим баталити рад, који му се према труду не награђује. Није мало талената у нас на овај начин пропало. Заиста, ако хоћемо по души да говоримо, морамо признати, да су чланови нашег народног позоришта врло мало награђени. Нама се чини, да би се то могло поправити, јер приход, који позоришна каса доноси, није тако мален. Данас, када се у нас свакидање потребе не набављају тако лако и јевтино, као пре неколико година, шта може да учини један глумац са, рецимо 100 динара своје месечне плате, кад, поред посведневних потреба, мора у неколико и костим да набавља. — Надамо се, да ће позоришни одбор скоро решити тај гордијев чвор — повишење плате нашим глумцима, да би се једном дала могућност и нашим глумцима, да са већом вољом и енергијом напредују у својој струци.

Да речемо коју о самом комаду.

Сваки, који је прочитао ма један Жил Вернов роман, одмах ће знати оценити вредност његових књижевних производа. Жил Верн је научник. Он облачи сухопарну науку у одећу романа и тиме придобија силне читаоце. Његови су романи преведени скоро на све европске језике. Ко се не сећа уживања читајући Вернеов роман „Пет недеља у балону“, „Царев гласник“, „Црна Индија“ и т. д. Такав један роман је и „Пут око земље за 80 дана“. Писац је хтео да нам покаже, како се цела земља може у наоколо пропутovati за 80 дана. Он нам показује којим се то путем може учинити, износећи нам земљу, народ и обичаје тога народа, кроз чију земљу путује.

Г. Тоша Јовановић је овај комад инсценирао за нашу позорницу. Далеко је веће уживање гле-

дати такав један роман у драмској одећи, представљен у живим сликама, кад гледалац не мора да ствара слике као читалац. Али је то скопчано са врло великим тешкоћама и трошковима. Ми се врло добро сећамо оних силних напора, које је позоришна управа претрпела, кад се овај комад први пут давао. Глумци су овог вечера играли изврсно. Г. Тоша Јовановић био је прави Енглец. Она британска ладнокрвност, коју је у целом комаду задржао, усхитила нас је. А и верни слуга Фогов, Паспарту (*Цветић*) одиграо је на опште задовољство. Она његова окретност, и способност да се у сваком злу уме наћи, чисто се је са њим овога вечера сродила. Полицај Фикс (*Рајковић*) извео је врло добро своју тешку улогу. Ко копач злата на Сан-Франциску, као брамински свећеник и као полицијски увода у Суецу, био је изврстан. Без сумње да је и ова улога једна од јаких партија г. Рајковића, где он своју вештину тако лепо и складно изводи. Кнегиња Ауда (*Поновићева*) одиграла је врло добро. У опште сви су чланови играли великом вољом и марљивошћу. Овог вечера приметисмо и неке нове декорације, што је доказ да се и управа трудила да престава што сјајније испадне. Млади позоришни декоратер г. Таса *Исајловић* израдио је неке декорације, по плану пок. Ковачевића и по упутству Доменика, као што је сала ексцентричног клуба, и декорацију за слику „изненадни састанак на мору“, где су морски таласи врло диван ефекат на публику учинили. Већ овим својим радом г. Таса обећава нам да ће много учинити нашем нар. позоришту, које је у декорацијама претрпело велики удар и остало готово сиротно по смрти А. Ковачевића. Певање је ишло складно и хармонично, на чему имамо много да благодаримо „Матрозу“ (гђи *Фрасинели*) и гђи *Цветићки*. Публика се овој корисници одавала еклатантно. Ма да су цене места биле повишене, опет не видесмо ни једног места празног. Наша публика тиме је показала, да је вољна да материјално помогне члановима нашег народног позоришта. Целокупни приход износи 1702 динара од распродатих места, добровољних прилога било је нешто мало. *Њено Величанство краљица* присуствовала је на престави и изволела је подарити 200 динара. Публика је са особитим задовољством пратила комад, а глумци су учинили својом изврсном игром, да је овог вечера публика доиста била очарана.

На послетку ми се надамо, да ће позоришни одбор, ако не повиси скоро плате, сетити се да бар чешће приреди опет коју корисницу за ове трудбенике — глумце; не би требао да заборави ни на оно друго *сиромашно особље* — млађе — *послужитеље*.

Б. Д.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

29. ПРЕДСТАВА.

ВАН ПРЕТПЛАТЕ.

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 11. МАРТА 1884:

РАТ У МИРНО ДОБА.

ШАЉИВА ИГРА У 5 ЧИНОВА, НАПИСАЛИ МОЗЕР И ШЕНТАН, С НЕМАЧКОГ ПРЕВЕО И ПРЕРАДИО
БРАНКО М. ЈОВАНОВИЋ.

О С О Б Е:

Ђока Спасић, богатан	Милосављевић.
Смиљка, његова жена	Д. Ружићка.
Даница Комарова, њихова нећака	М. Рајковићка.
Стевка Берићева, жена другарица	Љ. Динићка.
Сима Чигрић, варошки саветник	Ружић.
Софија, жена му	Ј. Добриновићка.
Јелка, њихова кћи	Л. Хаџићева.
Драгић, генерал	Лукић.
Душан Симић, његов побочник	Димитријевић.
Гавра Јаснић, његов лекар, потпоручик	Барбарић.
Макса Недић, потпоручик	Добриновић.
Пера Пилулић, апотекар	Динић.
Цветко, слуга Душана Симића	Марковић.
Јован, слуга	И. Станојевић.
Јулка, куварица } код Спасића	Т. Лукићка.
Перса, собарица }	Л. Петровићева.

Збива се ма у којој вароши у данашњем времену.

У уторак 13. марта први пут: „ФУРШАМБОЛОВИ“. Позоришна игра у 5 чинова, написао
Е. Ожје, превео Бранко Мушицки.

Ко од наших поштованих претплатника жели своја места задржати за ову представу, нека се изволи тога ради пријавити у позоришној писарници најдаље до 12 сахата пре подне.

П. ДОБРИНОВИЋ излази данас на позорницу први пут после своје дуже болести.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.